Socialutskottets betänkande

1982/83:40

om bidrag till den psykiatriska vården m. m. (prop. 1982/83:174 delvis)

Propositionen

I proposition 1982/83:174 om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, m. m. har regeringen (socialdepartementet), såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet (p. 2 och p. 3), föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga regeringen att godkänna överenskommelsen mellan statens förhandlingsnämnd och företrädare för Landstingsförbundet om bidrag till den psykiatriska vården för åren 1982–1984, m. m. (p. 2),

dels anta det inom socialdepartementet upprättade – vid propositionen fogade – förslaget till lag om ändring i lagen (1982:177) om ändring i lagen (1963:251) om behörighet att utöva tandläkaryrket (p. 3).

Propositionen i övrigt (p. 1), som avser frågor om sjukförsäkringens ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, har hänvisats till socialförsäkringsutskottet, som behandlar denna del av propositionen i betänkandet SfU 1982/83:26.

Motionsyrkanden

Med anledning av propositionen har väckts två motioner, nämligen motion 1982/83:2415 av Lennart Blom (m) och Margit Gennser (m) samt motion 1982/83:2416 av Inga Lantz m. fl. (vpk). Motion 1982/83:2415 (m) samt motion 1982/83:2416 (vpk), såvitt avser yrkandena 2–5, har hänvisats till socialutskottet. Motion 1982/83:2416 (vpk) i övrigt (yrkandena 1 samt 6 och 7) har hänvisats till socialförsäkringsutskottet och behandlas i ovannämnda betänkande SfU 1982/83:26.

I detta sammanhang behandlas även den till socialutskottet hänvisade motionen 1982/83:2419 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), vilken väckts med anledning av proposition 1982/83:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1983/84, m. m. (kompletteringspropositionen).

I motion 1982/83:2415 av Lennart Blom (m) och Margit Gennser (m) hemställs att riksdagen måtte avslå propositionen, såvitt avser p. 2.

I motion 1982/83:2416 av Inga Lantz m. fl. (vpk) hemställs, såvitt nu är i fråga (yrkandena 2–5), att riksdagen uttalar

2. att de i avtalen inbyggda indexklausulerna för statsbidragen till

sjukvårdshuvudmännen bör bibehållas alternativt att ett nytt system där man garanterar värdebeständigheten införs,

3. att regeringen bör uppta överläggningar med Kommunförbundet angående ekonomiskt bidrag för att säkerställa resurser för ett förverkligande av öppnare vårdformer inom psykiatrin,

4. att Kommunförbundet bör representeras i den nya hälso- och sjukvårdsberedningen,

5. att då hälso- och sjukvårdsberedningen behandlar frågor om psykiatri RSMH bereds möjlighet att delta.

I motion 1982/83:2419 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs att riksdagen med ändring av tidigare beslut till Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. för budgetåret 1983/84 anvisar ett med 2 500 000 000 kr. reducerat förslagsanslag.

Motivering till yrkandet finns i motion 1982/83:2417 (m).

Bakgrund beträffande bidrag till den psykiatriska vården

Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner övertog redan på 1920-talet mot statsbidrag ansvaret för vården av sina psykiskt sjuka enligt särskilda avtal.

År 1963 beslutade riksdagen att huvudmannaskapet för den av staten drivna mentalsjukvården m. m. skulle överföras till landstingskommunerna den 1 januari 1967 (prop. 1963:171, SU 1963:210, rskr 1963:403).

I proposition 1966:64 redovisades preliminära överenskommelser om landstingskommunernas övertagande av den statliga mentalsjukvården. Riksdagen bemyndigade regeringen att godkänna avtal med landstingskommunerna samt med Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner om deras huvudmannaskap för mentalsjukvård m. m. enligt i propositionen angivna grunder (SU 1966:94; rskr 1966:220).

Regeringen godkände därefter den 28 oktober 1966 avtal med landstingskommunerna om övertagande av statens mentalsjukvård den 1 januari 1967 och den 24 februari 1967 avtal med Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner om övertagande av hela deras mentalsjukvård m. m. Stockholms kommun ingick då inte i Stockholms läns landstingskommun. Avtalen med Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner redovisades för riksdagen i proposition 1967:69. Riksdagen hade inte något att erinra mot avtalen (SU 1967:106, rskr 1967:252).

Enligt 1966 års mentalsjukvårdsavtal skulle till sjukvårdshuvudmännen utgå dels byggnadsbidrag enligt en investeringsplan, dels driftbidrag, som grundade sig på vårddagkostnaden år 1966 vid de övertagna sjukhusen m. m. Båda bidragen var indexreglerade. Till nämnda bidrag kom särskild ersättning för avskrivning av sjukhusbyggnader samt bidrag till utrustning och till kostnader för markförvärv m. m. Vidare skulle utgå särskilda bidrag

till Stockholms, Göteborgs och Malmö kommuner för anordnande och drift av psykiatriska kliniker vid lasarett. Enligt avtalen skulle de ekonomiska villkoren i avtalen – i den mån inte annat framgick av avtalen – efter förhandlingar kunna ändras fr. o. m. år 1972.

Fr. o. m. år 1972 har på grundval av överenskommelser mellan företrädare för statens förhandlingsnämnd och företrädare för sjukvårdshuvudmännen 1966 års mentalsjukvårdsavtal ändrats vid olika tillfällen och bidragen till driftkostnader och andra bidrag bestämts för olika tidsperioder.

Överenskommelserna har i förekommande fall inrymt bestämmelser om att förhandlingar skall tas upp om konsekvenserna för lönedelen av driftbidraget om förändringar sker av personallönerna.

I mars år 1981 träffades mellan statens förhandlingsnämnd och Landstingsförbundet en *överenskommelse om bidrag till den psykiatriska vården för åren 1980–1983, m. m.* (i det följande kallad 1981 års överenskommelse), vilken riksdagen i juni samma år bemyndigade regeringen att godkänna (prop. 1980/81:187 p. 2, SoU 1980/81:43, rskr 1980/81:403).

I överenskommelsen bestämdes driftbidragen för åren 1980 och 1981. Vidare bestämdes att staten fr. o. m. år 1982 skall utge ett allmänt bidrag och ett särskilt bidrag för den psykiatriska vården. Dessa bidrag skall ersätta samtliga bidrag enligt mentalsjukvårdsavtalen (utom statens pensionsåtaganden). Det särskilda bidraget skall enligt överenskommelsen utgå t. o. m. år 1991 i stället för byggnads- och utrustningsbidragen enligt mentalsjukvårdsavtalen, med undantag för vissa byggnadsobjekt som skall vara bidragsberättigande enligt de vid tiden för överenskommelsen gällande bestämmelserna.

För åren 1982 och 1983 fastställdes det allmänna bidraget till 3 720 milj. kr. resp. 3 900 milj. kr. och det särskilda bidraget till 126 resp. 132 milj. kr. Om löner och priser steg med mer än 5 % under ettvart av åren 1982 och 1983 skulle enligt överenskommelsen förhandlingar tas upp om konsekvenserna av detta.

Medel till sjukvårdshuvudmännen för ersättningar för den psykiatriska vården har anvisats under socialdepartementets huvudtitel under dels *förslagsanslaget Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m.*, dels *förslagsanslaget Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.*

I anslagsframställningen för budgetåret 1983/84 påpekade socialstyrelsen beträffande det förstnämnda anslaget att fr. o. m. år 1981 endast vissa byggnadsobjekt skall vara bidragsberättigande enligt hittills gällande regler. Statens förhandlingsnämnd skall sålunda framöver ta upp i 1981 års överenskommelse preciserade ytterligare byggnadsobjekt till särskild prövning i fråga om bidragsgivning. Socialstyrelsen anförde att en säker beräkning av anslagsbehovet därför inte kunde göras men beräknade medelsbehovet till 240 milj. kr. I årets budgetproposition (bil. 7 s. 138)

föreslogs en medelsanvisning under anslaget med detta belopp.

Beträffande anslaget till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. anförde föredragande statsrådet i årets budgetproposition (bil. 7 s. 139) att förutskickade överläggningar med sjukvårdshuvudmännen om bidragen för tiden efter år 1983 skulle komma att ske utifrån en samlad bedömning av de kommunalekonomiska frågorna inför år 1984 och att hon i avvaktan på resultatet härav beräknade medelsbehovet för budgetåret 1983/84 till 4 126 milj. kr. En medelsanvisning med detta belopp föreslogs i propositionen.

De föreslagna medelsanvisningarna under de båda anslagen föranledde inte någon erinran från socialutskottets sida (SoU 1982/83:24 p. 1). På förslag av utskottet har riksdagen den 20 april i år (rskr 1982/83:251) beslutat dels att under anslaget I 1. Bidrag till anordnande av kliniker för psykiskt sjuka m. m. för budgetåret 1983/84 anvisa ett förslagsanslag av 240 milj. kr., dels att under anslaget I 2. Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. för budgetåret 1983/84 anvisa ett förslagsanslag av 4 126 milj. kr.

Utskottet

Bidrag till den psykiatriska vården

I proposition 1982/83:174 redovisas, såvitt nu är i fråga (p. 2), en den 23 mars i år mellan statens förhandlingsnämnd och företrädare för Landstingsförbundet träffad *överenskommelse om bidrag till den psykiatriska vården för åren 1982–1984* (i det följande kallad 1983 års överenskommelse).

Enligt överenskommelsen skall staten till sjukvårdshuvudmännen utge ett allmänt bidrag till den psykiatriska vården med 3 720 milj. kr. för år 1982 (dvs. med samma bidrag för detta år som angavs i 1981 års överenskommelse), med 4 080 milj. kr. för år 1983 samt med 4 300 milj. kr. för år 1984. Vidare skall staten till sjukvårdshuvudmännen utge ett särskilt bidrag till den psykiatriska vården med 126 milj. kr. för år 1982 (dvs. även härvidlag samma belopp för detta år som enligt 1981 års överenskommelse), med 136 milj. kr. för år 1983 samt med 142 milj. kr. för år 1984.

I överenskommelsen finns inte någon bestämmelse om att förhandlingar skall tas upp om konsekvenser av höjning av löner och priser.

I överenskommelsen regleras vidare kostnaderna för vård vid rättspsykiatrisk klinik av den som genom lagakraftvunnen dom överlämnas till sluten psykiatrisk vård.

Överenskommelsen skall gälla under förutsättning att den godkänns av regeringen samt av samtliga landstingskommuner och berörda kommuner.

I propositionen begärs i här aktuell del (p. 2) att riksdagen skall bemyndiga regeringen att godkänna överenskommelsen.

I motion 1982/83:2415 av Lennart Blom (m) och Margit Gennser (m) anför motionärerna bl. a. att de med hänvisning till rådande statsfinansiella läge

finner den för år 1984 överenskomna ersättningsnivån alltför hög och att nya förhandlingar därför bör upptas. Motionärerna yrkar att riksdagen avslår propositionen i här aktuell del.

I motion 1982/83:2419 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) yrkas att riksdagen med ändring av tidigare beslut skall under anslaget Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. för budgetåret 1983/84 anvisa ett med 2 500 milj. kr. reducerat förslagsanslag. I motion 1982/83:2417 (m), vilken som ovan nämnts innehåller motiveringen till yrkandet, läggs bl. a. fram ett program mot inflationen, i vilket en stram ekonomisk politik med offentliga besparingar utgör det viktigaste inslaget. Det förordas bl. a. att mentalsjukvårdsbidraget reduceras med 2 500 milj. kr.

Styrelsen för Landstingsförbundet har den 24 mars i år beslutat att för sin del godkänna den träffade uppgörelsen om tillskott till 1982 och 1983 års bidrag till den psykiatriska vården resp. om 1984 års bidrag samt beslutat att rekommendera sjukvårdshuvudmännen att godkänna 1983 års överenskommelse.

Utskottet anser att överenskommelsen bör godtas även för statens del och tillstyrker att regeringen ges det i propositionen begärda bemyndigandet. Motion 1982/83:2415 (m) avstyrks således.

På grundval av överenskommelsen kan medelsbehovet för budgetåret 1983/84 under anslaget Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. nu beräknas till 4 423 milj. kr., dvs. ett belopp som med 297 milj. kr. överstiger den för budgetåret 1983/84 i årets budgetproposition föreslagna och av riksdagen den 20 april i år beslutade medelsanvisningen om 4 126 milj. kr. Utskottet föreslår därför att ytterligare 297 milj. kr. anvisas under anslaget Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. för nästa budgetår.

I motion 1982/83:2419 (m) yrkas som ovan nämnts en reducering med 2 500 milj. kr. av det av riksdagen tidigare beslutade anslaget till Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. Yrkandet innebär att anslaget skulle skäras ned till mindre än hälften. Till stöd för förslaget åberopas nationalekonomiska skäl.

Av det ovan anförda framgår att utskottet inte kan biträda ett sådant förslag, som i sin förlängning ytterst drabbar de psykiskt sjuka. Utskottet vill dessutom framhålla att det av hänsyn till myndigheternas ekonomiska planering m. m. bör krävas mycket starka skäl för att riksdagen skall ompröva och skära ned ett tidigare beslutat anslag, även om detta är formellt möjligt att göra (jfr prop. 1973:90 s. 336–337, vari justitieministern i kommentar till nuvarande 9 kap. 3 § regeringsformen underströk att omprövningsmöjligheten "av praktiska skäl måste utnyttjas med mycket stor försiktighet"). Enligt utskottets mening har ingenting inträffat som motiverar en sådan fullständig omprövning av anslagsbeslutet som förutsätts i motion 1982/83:2419 (m). Yrkandet avstyrks således.

I motion 1982/83:2416 av Inga Lantz m. fl. (vpk) framförs bl. a. allmän kritik mot minskning av olika former av ekonomiskt stöd till sjukvårdshuvudmännen. Motionärerna framhåller vidare att slopandet i 1983 års överenskommelse av indexklausul – dvs. bestämmelse om uppräkning av bidragsbelopp på grund av ökning av löner och priser – för statsbidragen till sjukvårdshuvudmännen för år 1984 kommer att innebära ytterligare neddragning i landstingskommunernas verksamhet och kommer att drabba dem som bäst behöver den samhällsservice som sjukvårdshuvudmännen ansvarar för. Motionärerna begär därför i här aktuell del av motionen (yrkande 2) att riksdagen skall uttala att de i avtalen inbyggda indexklausulerna för statsbidragen till sjukvårdshuvudmännen bör bibehållas, alternativt att ett nytt system bör införas där man garanterar värdebeständigheten.

I sin anmälan till statsbudgeten för budgetåret 1983/84, såvitt avser finansplanen (prop. 1982/83:100, bil. 1), angav chefen för budgetdepartementet bl. a. att budgetpolitiken kommande år måste inriktas på att metodiskt och långsiktigt uppnå en statsbudget i bättre balans med samhällsekonomin som helhet. En av de främsta åtgärderna är därvid, anförde chefen för budgetdepartementet vidare, att minska automatiken i utgiftstillväxten.

I proposition 1982/83:90 om kommunalekonomiska frågor inför år 1984 har chefen för budgetdepartementet mot nu nämnd bakgrund angett utgångspunkter för statsbidragsgivningen till kommuner och landstingskommuner. Riksdagen har genom propositionen – vilken hänvisats till finansutskottet och kommer att behandlas i finansutskottets betänkande FiU 1982/83:45 – beretts tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om bl. a. automatiken i statsbidragsgivningen m. m. till kommunsektorn. Chefen för budgetdepartementet anför i propositionen bl. a. följande.

Statens bidrag till kommunerna och landstingskommunerna är i hög grad automatikbundna och de har medverkat till den automatiska utgiftstillväxten. Den automatiska pris- och löneuppräkning som hittills skett bör enligt min mening ersättas av en förutsättningslös diskussion om vilka bidragsnivåer som kan medges med beaktande av de samhällsekonomiska förutsättningarna. En avvägning måste därvid göras mellan olika sektorer i syfte att uppnå ett för samhällsekonomin totalt sett rimligt resultat. En central utgångspunkt måste vara att det inte längre är självklart att det blir någon uppräkning av statsbidrag och ersättningar mellan skilda år. Inför år 1984 gör jag den bedömningen att bidraget till psykiatrisk vård och ersättningar till sjukvårdshuvudmännen från sjukförsäkringen sammantaget kan ökas endast i begränsad utsträckning.

I fråga om vissa av nuvarande s. k. avtalsbidrag kan hittillsvarande principer inte längre tillämpas. Gamla avtal måste naturligtvis gälla i de fall de inte är slutreglerade. Detta innebär dock inte att praxis vid sidan om avtalstexten utan vidare skall äga fortsatt tillämpning.

Socialutskottet instämmer för sin del i dessa uttalanden. Det bör i detta sammanhang tilläggas att enligt punkt 9 i en den 23 mars i år mellan

företrädare för socialdepartementet och Landstingsförbundet träffad överenskommelse om vissa ersättningar från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen under år 1984 – vilken redovisas i den till socialförsäkringsutskottet hänvisade delen (p. 1) i proposition 1982/83:174 – en särskild ersättning med 24 kr. per invånare, totalt 200 milj. kr., skall utgå under år 1984 från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen för att underlätta en utveckling mot öppnare vårdformer inom psykiatrin.

Med hänsyn till det anförda kan utskottet inte förorda att förhandlingar upptas för att komplettera 1983 års överenskommelse med indexklausuler eller att man på annat sätt söker garantera värdebeständigheten av de enligt överenskommelsen avtalade bidragen till den psykiatriska vården. Motion 1982/83:2416 (vpk) i här aktuell del (yrkande 2) avstyrks således.

Bidrag till kommunerna för stödåtgärder för psykiskt sjuka

En förändring av den psykiatriska vården med inriktning mot öppnare vårdformer har påbörjats. Utskottet har i betänkande SoU 1982/83:15 utförligt redogjort för de riktlinjer m. m. som ligger till grund för det påbörjade förändringsarbetet. Huvuddragen i utvecklingen bör enligt dessa riktlinjer vara en utveckling mot öppnare vårdformer med decentralisering av resurserna till mindre enheter i människornas närmiljö, minskning av vårdplatsantalet i sluten vård, decentralisering av långtidsvården samt ökad samverkan med socialtjänsten. Betydelsen av en nära samverkan mellan den psykiatriska vården och socialtjänsten understryks, mot bakgrund bl. a. av att socialtjänsten har det övergripande ansvaret för bistånd till dem som skrivs ut från den psykiatriska vården.

I motion 1982/83:2416 (vpk) framhålls bl. a. att kommunerna har ett stort ansvar när det gäller att förverkliga den förhoppning som nu ställs på en förbättrad och annorlunda psykiatri. Kommunerna bör därför enligt motionärerna tillförsäkras ekonomiska resurser för att förverkliga detta reformarbete, som i hög utsträckning blir beroende av hur bl. a. hemtjänsten (social hemhjälp) är utbyggd och organiserad ute i kommunerna. Motionärerna begär i här aktuell del av motionen (yrkande 3) att riksdagen skall uttala att regeringen bör uppta överläggningar med Svenska kommunförbundet angående ekonomiskt bidrag för att säkerställa resurser för ett förverkligande av öppnare vårdformer inom psykiatrin.

Enligt ovannämnda punkt 9 i överenskommelsen om vissa ersättningar från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen under år 1984 avses den nämnda särskilda ersättningen användas för vårdformer som underlättar utskrivning av patienter från den slutna vården till ett boende utanför institution. Sjukvårdshuvudmännen skall enligt nämnda punkt 9 gemensamt med primärkommunerna inom sitt område arbeta för en snabbare omstrukturering av psykiatrin och därvid precisera arbetsfördelningen dem emellan.

Inom ramen för arbetet i en nyinrättad socialdepartementets hälso- och sjukvårdsberedning bör under år 1984 utvecklingsläget i landstings- och primärkommuner redovisas.

Frågan om omfördelning av resurser från psykiatrin till socialtjänsten har uppmärksammats i de nya direktiv (Dir. 1982:106) som meddelats för socialberedningen (S 1980:7). I de nya direktiven tas bl. a. upp frågor om återverkningar inom socialtjänsten av förändringar mot öppnare vårdformer inom den psykiatriska vården. En förändring av den psykiatriska vården mot öppnare vårdformer m. m. ställer, anförs det sålunda bl. a., stora krav på att hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens huvudmän etablerar ett nära samarbete på såväl central som regional och inte minst lokal nivå. Omfattningen och takten i denna utveckling aktualiserar, framhålls det, frågan om en omfördelning av vissa resurser från sluten till öppen vård och från psykiatrin till socialtjänsten.

Med hänsyn till innehållet i den träffade överenskommelsen och till det uppdrag som lämnats socialberedningen bör motion 1982/83:2416 (vpk) i här aktuell del (yrkande 3) inte föranleda något initiativ av riksdagen.

Representation i hälso- och sjukvårdsberedningen m. m.

Sedan år 1965 har i socialdepartementet funnits en socialdepartementets sjukvårdsdelegation (S 1966:39). Sjukvårdsdelegationen – i vilken funnits företrädare både för sjukvårdshuvudmännen och för statliga myndigheter som har ansvar för sjukvård, arbetsmarknad, utbildning och samhällsekonomi – har haft till uppgift att följa utbyggnaden av sjukvårdsresurserna i landet och verka för en samordning av sjukvårdsplaneringen.

I samband med ovannämnda överenskommelse om vissa ersättningar från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen under år 1984 har parterna enats om inrättandet av en socialdepartementets hälso- och sjukvårdsberedning. Hälso- och sjukvårdsberedningen, som skall ersätta sjukvårdsdelegationen, skall bl. a. verka för en övergripande samordning mellan hälso- och sjukvården och de sektorer i samhället som är av betydelse för en samlad hälso- och sjukvårdspolitik. Beredningen skall vidare behandla frågor som rör hälso- och sjukvårdens omvandling mot en struktur med större inslag av förebyggande åtgärder och öppnare vårdformer. Man skall därvid särskilt ta upp utvecklingen inom äldrevården och mentalvården.

Till beredningens område hör också bl. a. förutsättningarna för samordning av den långsiktiga planeringen av hälso- och sjukvården, det fortsatta arbetet med läkarfördelningsprogram med de nya förutsättningar för detta som den nya hälso- och sjukvårdslagen ger, övriga vårdpersonalprognoser och utbildningsfrågor samt hur kunskap och insatser från andra sektorer än hälso- och sjukvården skall kunna tas till vara.

I motion 1982/83:2416 (vpk) anförs bl. a. att det vore naturligt att kommunerna genom Svenska kommunförbundet deltar i den nya hälso- och sjukvårdsberedningens arbete, eftersom just kommunerna får ett allt större ansvar för psykosocialt handikappade människor när de skall slussas ut från institutionerna. Motionärerna anför vidare att hälso- och sjukvårdsberedningen också bör uppta överläggningar med RSMH (Riksförbundet för social och mental hälsa) då frågor inom psykiatrin behandlas. Motionärerna begär, såvitt här är i fråga, att riksdagen skall uttala dels att Svenska kommunförbundet skall representeras i den nya hälso- och sjukvårdsberedningen (yrkande 4), dels att RSMH skall beredas möjlighet att delta då hälso- och sjukvårdsberedningen behandlar frågor om psykiatri (yrkande 5).

Genom beslut den 28 april i år har regeringen bemyndigat statsrådet Sigurdsen att tillkalla den nya hälso- och sjukvårdsberedningen. Den skall enligt regeringens beslut bestå av åtta ledamöter, varav fyra skall representera staten och fyra huvudmännen för hälso- och sjukvården. Statsrådet Sigurdsen förutsätter enligt direktiven för hälso- och sjukvårdsberedningens arbete att såväl statliga myndigheter, främst socialstyrelsen och riksförsäkringsverket, som Landstingsförbundet och Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) skall biträda beredningen och ta fram det underlag m. m. som erfordras för överläggningarna i beredningen.

Inrättandet av beredningen förutsätts i övrigt enligt direktiven inte påverka ansvarsfördelningen mellan å ena sidan de statliga förvaltningsmyndigheterna och å andra sidan sjukvårdshuvudmännen och övriga centrala och regionala organisationer.

Det ankommer principiellt på regeringen att besluta om hur arbetet i beredningen skall bedrivas. Utskottet anser det för sin del självklart att beredningen i förekommande fall inhämtar synpunkter från berörda organisationer. När det gäller frågor som socialtjänstens uppgifter inom ramen för en omstrukturerad psykiatrisk vård ter det sig sålunda naturligt och ofrånkomligt att beredningen arbetar i nära kontakt med Svenska kommunförbundet. Även i övrigt kan olika organisationer ha erfarenheter och synpunkter av värde för beredningens arbete. Dit hör bl. a. RSMH. Utskottet utgår från att dessa kunskaper tas till vara av beredningen. Formerna för att inhämta sådan information har emellertid riksdagen inte anledning att gå in på. Utskottet avstyrker därför motion 1982/83:2416 (vpk) i här aktuella delar (yrkandena 4 och 5).

Behörighet att utöva tandläkaryrket

Enligt bestämmelser i 3 § lagen (1963:251) om behörighet att utöva tandläkaryrket krävs för legitimation som tandläkare avlagd tandläkarexamen.

Dessa bestämmelser knyter an till en tidigare ordning för den grundläggande tandläkarutbildningen då den omfattade tio terminer.

Riksdagen beslutade emellertid år 1979 om ny tandläkarutbildning (prop. 1978/79:41, SoU 1978/79:3 y, UbU 1978/79:23, rskr 1978/79:205), som innebär att den allmänna utbildningslinjen för tandläkare har moderniserats och förkortats från tio till nio terminer fr. o. m. den 1 juli 1979 och att en ettårig allmäntjänstgöring införs för dem som genomgår den nya, kortare utbildningen. Allmäntjänstgöringen kommer att genomföras första gången under år 1984 och förläggas till folktandvården. För tandläkare med den nya utbildningen innebär beslutet bl. a. att legitimation skall kunna erhållas först efter fullgjord allmäntjänstgöring.

I det vid proposition 1982/83:174 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1982:177) om ändring i lagen (1963:251) om behörighet att utöva tandläkaryrket föreslås ändring av ovannämnda 3 § som i konsekvens med det anförda innebär att för legitimation som tandläkare krävs avlagd tandläkarexamen samt fullgjord allmäntjänstgöring.

Utskottet tillstyrker lagförslaget.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *godkännande av överenskommelse om bidrag till den psykiatriska vården, m. m.*
   a) att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:174 punkt 2 och med avslag på motion 1982/83:2415 bemyndigar regeringen att godkänna överenskommelsen mellan statens förhandlingsnämnd och företrädare för Landstingsförbundet om bidrag till den psykiatriska vården för åren 1982–1984, m. m.,
   b) att riksdagen – utöver tidigare anvisat förslagsanslag 4 126 000 000 kr. (SoU 1982/83:24, rskr 1982/83:251) – till *Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.* för budgetåret 1983/84 under femte huvudtiteln anvisar ytterligare 297 000 000 kr.,
2. beträffande *reducerade statsbidrag till psykiatrisk vård*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2419,
3. beträffande *indexreglering av bidragen m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2416 yrkande 2,
4. beträffande *överläggningar om bidrag till kommunerna*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2416 yrkande 3,
5. beträffande *representation för Svenska kommunförbundet i hälso- och sjukvårdsberedningen*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2416 yrkande 4,
6. beträffande *hälso- och sjukvårdsberedningen och RSMH*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:2416 yrkande 5,

7. beträffande *behörighet att utöva tandläkaryrket*
att riksdagen med bifall till proposition 1982/83:174 punkt 3 antar det i propositionen framlagda och i bilaga till betänkandet redovisade förslaget till lag om ändring i lagen (1982:177) om ändring i lagen (1963:251) om behörighet att utöva tandläkaryrket.

Stockholm den 19 maj 1983

På socialutskottets vägnar
INGEMAR ELIASSON

Närvarande: Ingemar Eliasson (fp), Evert Svensson (s), Göte Jonsson (m), John Johnsson (s), Kjell Nilsson (s), Blenda Littmarck (m), Stig Alftin (s), Ulla Tillander (c), Maria Lagergren (s), Inga Lantz (vpk), Rosa Östh (c), Aina Westin (s), Bo Arvidson (m) och Birthe Sörestedt (s).

Reservationer

Godkännande av överenskommelse om bidrag till den psykiatriska vården, m. m. (mom. 1 i hemställan)

1. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Bo Arvidson (alla m) vilka anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Styrelsen för" och slutar med "nästa budgetår" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till det statsfinansiella läget anser utskottet i likhet med motionärerna i motion 1982/83:2415 (m) att den för år 1984 i överenskommelsen bestämda bidragsnivån är alltför hög. Nya förhandlingar bör upptas om bidragsnivån för detta år. Utskottet avstyrker sålunda att det i proposition 1982/83:174 i här aktuell del begärda bemyndigandet meddelas.

dels att utskottet under mom. 1 bort hemställa

1. beträffande *godkännande av överenskommelse om bidrag till den psykiatriska vården, m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2415 avslår hemställan i proposition 1982/83:174 under punkt 2,

Reducerade statsbidrag till psykiatrisk vård (mom. 2 i hemställan)

2. av Göte Jonsson, Blenda Littmarck och Bo Arvidson (alla m) vilka anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "I motion 1982/83:2419 (m)" och slutar med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Som redovisats från moderata samlingspartiet i anslutning såväl till budgetpropositionen (motion 1982/83:2107) som till propositionen om kommunalekonomiska frågor inför år 1984 (motion 1982/83:2243) är en fortsatt kommunal volymexpansion oacceptabel. Redan fr. o. m. innevarande år hade i själva verket nolltillväxt bort uppsättas som mål för den kommunala sektorn; fr. o. m. år 1984 framstår detta mål som ännu angelägnare. Det alternativ som moderata samlingspartiet för den kommunala sektorns del redovisat baseras sålunda på väsentligt lägre resursöverföringar från staten till kommunerna än vad regeringen nu och i den föregående propositionen 1982/83:90 föreslagit.

I moderata samlingspartiets partimotion (1982/83:2107) om den ekonomiska politiken förordas en total indragning av kommunernas skatteunderlag från juridiska personer fr. o. m. år 1984. En sådan indragning av kommunalskattemedel berör enbart primärkommunerna. Indragningar av skattemedel måste kombineras med minskningar av statsbidragen till primär- och landstingskommunerna. Vid nolltillväxt i de kommunala utgifterna innebär det att kommunernas finansiella situation inte försämras om de sammanlagda indragningarna blir drygt 4 miljarder kronor.

För landstingssektorn utgår förutom skatteutjämningsbidrag endast ett bidrag av den storleksordning som det här är fråga om, nämligen det s. k. mentalvårdsbidraget. Det infördes i samband med att landstingen övertog den psykiatriska vården från staten år 1967. I dag har bidraget karaktären av ett allmänt bidrag till sjukvårdshuvudmännen utan något direkt samband med den psykiatriska vården. En minskning av bidraget till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. får därmed inte konsekvenser speciellt för den psykiatriska vården, utan innebär en minskning av sjukvårdshuvudmännens inkomster på samma sätt som t. ex. borttagandet av beskattningsunderlaget från juridiska personer.

Utskottet vill framhålla att det av hänsyn till myndigheternas ekonomiska planering m. m. bör krävas mycket starka skäl för att riksdagen skall ompröva och skära ned ett tidigare beslutat anslag, vilket är formellt möjligt att göra (jfr prop. 1973:90 s. 336–337, vari justitieministern i kommentar till nuvarande 9 kap. 3 § regeringsformen underströk att omprövningsmöjligheten "av praktiska skäl måste utnyttjas med mycket stor försiktighet").

Enligt utskottets mening är stigande offentliga utgifter och ökningen av budgetunderskotten så allvarliga att tryggheten och välfärden hotas. En omprövning av tidigare beslut är därför motiverad.

En neddragning av statens utgifter är, som framhålls i motiveringen till yrkandet i motion 1982/83:2419 (m), oundviklig för att man skall kunna nedbringa budgetunderskotten och bekämpa inflationen. Medelsanvisningen till bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. måste därför

omprövas. Som föreslås i motionen bör en reduktion med 2 500 milj. kr. av den av riksdagen tidigare beslutade medelsanvisningen för budgetåret 1983/84 kunna ske. Utskottet tillstyrker således yrkandet i motion 1982/83:2419 (m).

dels att utskottet under mom. 2 bort hemställa

2. beträffande *reducerade statsbidrag till psykiatrisk vård*
att riksdagen – med ändring av tidigare beslut om medelsanvisning för budgetåret 1983/84 (SoU 1982/83:24, rskr 1982/83:251) – till *Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.* för budgetåret 1983/84 under femte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 1 626 000 000 kr.,

Indexreglering av bidragen m. m. (mom. 3 i hemställan)

3. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 6 med "I sin" och slutar på s. 7 med "avstyrks således" bort ha följande lydelse:

Slopandet av indexklausuler i 1983 års överenskommelse innebär att den psykiatriska vårdens standard inte kan garanteras. Framför allt kan reformeringen av den psykiatriska vården äventyras. Samtidigt som statsmakterna nu ändå uttalar sig för nödvändigheten av att reformera psykiatrin mot öppnare former.

Förhandlingar bör därför tas upp om komplettering av 1983 års överenskommelse med indexklausuler eller om införande av ett annat system varigenom värdebeständigheten av statsbidragen till den psykiatriska vården garanteras. Detta innebär att utskottet tillstyrker motion 1982/83:2416 (vpk) i här aktuell del (yrkande 2).

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 3 bort hemställa

3. beträffande *indexreglering av bidragen m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2416 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Överläggningar om bidrag till kommunerna (mom. 4 i hemställan)

4. av Inga Lantz (vpk) som anser:

dels att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Frågan om" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

En omdaning av den psykiatriska vården mot öppnare vårdformer ställer krav på resurser hos kommunerna – främst kommunernas socialtjänst. För att omdaningen skall kunna förverkligas måste staten träda till med

ekonomiskt stöd. Som föreslås i yrkande 3 i motion 1982/83:2416 (vpk) bör därför regeringen ta upp överläggningar med Svenska kommunförbundet om ekonomiskt bidrag för att säkerställa resurser för ett förverkligande av öppnare vårdformer inom psykiatrin.

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottet under mom. 4 bort hemställa

4. beträffande *överläggningar om bidrag till kommunerna*
att riksdagen med bifall till motion 1982/83:2416 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

Anvisning av ytterligare medel för budgetåret 1983/84 under anslaget Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.

1. av Ingemar Eliasson (fp), Ulla Tillander (c) och Rosa Östh (c) vilka anför:

I årets budgetproposition hemställde regeringen att riksdagen under anslaget Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m. måtte anslå 4 126 milj. kr. för budgetåret 1983/84. Riksdagen beslutade den 20 april (rskr 1982/83:251) att biträda regeringens förslag. Sedan förhandlingarna med sjukvårdshuvudmännen slutförts anmäler regeringen i proposition 1982/83:174 att anslaget nu beräknas till 4 218 milj. kr. Under utskottets behandling har det framkommit att denna beräkning inte är riktig. Statens överenskommelse med sjukvårdshuvudmännen visar sig nu resultera i ett anslagsbehov om 4 423 milj. kr. Det måste anses anmärkningsvärt att den erforderliga medelsanvisningen med ett så betydande belopp avviker från vad som föreslogs i budgetpropositionen. Även i den nu aktuella propositionen vari överenskommelsen anmäls redovisas ett felaktigt belopp. Enligt vår mening hade föredragande statsrådet bort klargöra vilka faktorer som förorsakat denna avvikelse.

Representation för Svenska kommunförbundet i hälso- och sjukvårdsberedningen

2. av Inga Lantz (vpk) som anför:

Som utskottet anför ter det sig naturligt och ofrånkomligt att hälso- och sjukvårdsberedningen arbetar i nära kontakt med Svenska kommunförbundet.

Hälso- och sjukvårdsberedningen skall som nämns i direktiven för beredningens arbete särskilt ta upp utvecklingen inom äldrevården och

mentalvården när det gäller hälso- och sjukvårdens omvandling mot en struktur med större inslag av förebyggande åtgärder och öppnare vårdformer. För att en sådan utveckling skall kunna förverkligas krävs ett nära samarbete med kommunerna som har viktiga uppgifter när det gäller att lämna service i olika former åt äldre och psykiskt sjuka.

Hälso- och sjukvårdsberedningen och RSMH

3. av Inga-Lantz (vpk) som anför:

Inte minst när det gäller psykiskt sjuka är det viktigt att företrädare för patienterna på nära håll får kontakt i frågor som rör planeringen av vården med ansvariga instanser i samhället. Inom patientorganisationer finns erfarenheter samlade som kan vara av stort värde för den fortsatta utvecklingen av vården. Det finns därför anledning att understryka vikten av att RSMH:s kunskaper och erfarenheter tas till vara i hälso- och sjukvårdsberedningens arbete.

Bilaga

I proposition 1982/83:174 under p. 3 framlagt lagförslag, vilket tillstyrkts av socialutskottet

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1982:177) om ändring i lagen (1963:251) om behörighet att utöva tandläkaryrket

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1963:251) om behörighet att utöva tandläkaryrket i den lydelse paragrafen har erhållit genom lagen (1982:177) om ändring i nämnda lag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 §	
Den som har avlagt tandläkarexamen skall på ansökan få legitimation som tandläkare, om inte sådana omständigheter föreligger att legitimationen enligt 15 § lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. skulle ha återkallats om sökanden varit legitimerad.	Den som har avlagt tandläkarexamen *och fullgjort av regeringen föreskriven praktisk utbildning (allmäntjänstgöring)* skall på ansökan få legitimation som tandläkare, om inte sådana omständigheter föreligger att legitimationen enligt 15 § lagen (1980:11) om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m. fl. skulle ha återkallats om sökanden varit legitimerad.

Ansökan om legitimation görs hos socialstyrelsen, som i varje enskilt fall prövar om sökanden uppfyller kraven för legitimation. Bifaller socialstyrelsen ansökan, skall styrelsen utfärda bevis om legitimation för sökanden.

Om legitimation som tandläkare av den som har utländsk utbildning finns särskilda bestämmelser.

Denna lag tillämpas inte på den som genomgått tandläkarutbildning enligt utbildningsplan som fastställts före år 1979.

mlnab/gotab Stockholm 1983 75581